

**Metodyka pracy
prokuratora
w postępowaniu
przygotowawczym
i przed sądem I instancji**

Dowiedz się więcej na www.ksiegarnia.beck.pl

Przedmowa

W publikacjach poświęconych metodyce pracy prokuratora określana jest ona jako ogół reguł opisujących sposób postępowania w danej sytuacji, osiągnięcia określonego celu, realizacji zadania (*R.A. Stefański, Metodyka pracy prokuratora w sprawach karnych, Warszawa 2017, s. 21*). Według *E. Samborskiego*, metodyka pracy prokuratora to przede wszystkim racjonalne i celowe działania w ramach obowiązującego systemu prawnego zmierzające do rozstrzygnięcia konkretnej sprawy na określonym etapie postępowania (*E. Samborski, Zarys metodyki pracy prokuratora, Warszawa 2007, s. 9*). Zapatrywania Autora niniejszego opracowania w tej kwestii dobrze oddaje określenie metodyki jako zespołu wytycznych dotyczących sposobów postępowania, efektywnych ze względu na określony cel (*Nowa Encyklopedia Powszechna PWN, t. IV, Warszawa 1996, s. 178*). Wynika to z położenia nacisku na efektywność działań zmierzających do wytyczonego celu.

Podstawowe przesłanie oraz cel „Metodyki pracy prokuratora w postępowaniu przygotowawczym i przed sądem I instancji” stanowi propozycja nowego spojrzenia na sposób realizacji zadań prokuratury i prokuratora we współczesnym procesie karnym. Punktem wyjścia dla rozważań w tym zakresie jest konstatacja Autora, że dla rzeczywistego usprawnienia pracy zapewniającego skuteczność działań prokuratorów oraz prokuratury nie jest już wystarczające podejmowanie kolejnych kroków udoskonalających jej funkcjonowanie w dotychczasowym kształcie. Samo tylko zwiększanie obsady etatowej lub obciążeń prokuratorów w zakresie bezpośredniego prowadzenia śledztw, intensyfikacja szkoleń, a nawet słusznie postulowany rozdział funkcji Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości nie zapewni jakościowej zmiany w odniesieniu do prawidłowego i efektywnego wypełniania zadań prokuratorów i prokuratury.

Autorowi towarzyszy przekonanie, że porażki – a nawet powtarzające się spektakularne klęski prokuratury w indywidualnych sprawach – wcale nie muszą być na trwałe wpisane w wizerunek tej instytucji. Aby to osiągnąć, niezbędna jest jednak gruntowna przebudowa struktury i organizacji pracy prokuratury, nakierowana przede wszystkim na profesjonalizację prokuratorów

i związaną z tym strukturalną specjalizację, gdyż właśnie – dla wielu niestety w sposób niedostrzegalny – skończył się czas uniwersalnych prawników. To właśnie specjalizacja prokuratorów w zmienionej strukturze organizacyjnej, umożliwiającej dostosowanie nowej metodyki pracy prokuratora do specyfiki ścigania konkretnej kategorii przestępstw, jest drogą do poprawy efektywności pracy prokuratorów i prokuratury. Drugim, obok specjalizacji, elementem determinującym sposób pracy prokuratora jest model procesu karnego, w którym prokurator realizuje zadania postawione przez ustawę w stadium postępowania przygotowawczego. Zagadnieniom tym poświęcona została przede wszystkim pierwsza część książki, zatytułowana: „Znaczenie modelu procesu karnego i specjalizacji dla nowej metodyki pracy prokuratora”. Rozważania w tym zakresie zawarte zostały w pięciu rozdziałach. Omówiono kolejno: pozycję i zasady funkcjonowania prokuratury i prokuratorów po rozdzieleniu i ponownym połączeniu funkcji Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości (rozd. I); zależność metodyki pracy prokuratora od modelu postępowania przygotowawczego (rozd. II); znaczenie dla praktyki prokuratorskiej konsensualnego modelu postępowania przygotowawczego, ze wskazaniem na jego związki z procesem inkwizycyjnym (rozd. III); możliwości i ograniczenia w kształtowaniu kontrydiktoryjnego modelu postępowaniu przygotowawczego (rozd. IV) oraz znaczenie specjalizacji dla nowej metodyki pracy prokuratora w postępowaniu przygotowawczym i warunki niezbędne do jej wprowadzenia (rozd. V).

Część II i III skoncentrowane zostały na metodyce pracy prokuratora na jego podstawowych polach działania i z tego względu zakres opracowania ograniczono do dwóch najważniejszych obszarów aktywności zawodowej prokuratora: postępowania przygotowawczego i udziału w charakterze oskarżyciela publicznego w postępowaniu przed sądem I instancji. Najobszerniejsza część II opracowania zatytułowana: „Metodyka pracy prokuratora w postępowaniu przygotowawczym” składa się z trzynastu rozdziałów. Obejmuje omówienie podstawowej problematyki zawartej w Dziale VII KPK, w tym: zadań postępowania przygotowawczego; czynności przed wszczęciem tego postępowania; przedstawienie przebiegu śledztwa i dochodzenia, ze szczególnym uwzględnieniem i odrębnym omówieniem ich przebiegu w modelu konsensualnym (rozd. I–V). W dwóch kolejnych rozdziałach skoncentrowano się na charakterystyce obu stron postępowania przygotowawczego – podejrzanego i pokrzywdzonego, omawiając ich pojęcie i pozycję w tej fazie procesu, przesłuchanie oraz prawa i obowiązki a także zasady udziału w czynnościach postępowania przygotowawczego (rozd. VI, VII i VIII). Kolejne dwa rozdziały obejmują problematykę dowodową, lecz stanowią wyjście poza ściśle kodeksową materię uregulowaną w Dziale V KPK. Z uwagi na wciąż rosnące znaczenie w prowadzeniu śledztw czynności operacyjno-rozpoznawczych, w rozdz. IX przedstawiono wybrane zagadnienia związane z dowodowym wykorzystaniem materiałów pozyskiwanych w wyniku kontroli operacyjnej, w tym: podsłuchu operacyjnego i operacyjnego przeszukania *on-line*, a także

„prowokacji policyjnej”, oraz omówiono problematykę nadzoru prokuratora i kontroli sądu nad czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi. W rozdz. X skoncentrowano się na analizie, pod kątem wymogów ochrony prywatności, niektórych regulacji karnoprocesowych związanych z gromadzeniem dowodów, głęboko ingerujących w dobra osobiste każdego człowieka, w tym w jego godność, lecz niespełniających konstytucyjnych wymogów subsydiarności oraz proporcjonalności. Dlatego rozważania w tym zakresie zwracają uwagę prokuratorów na potrzebę uwzględnienia także tego aspektu w ich pracy na odcinku postępowania dowodowego. Spośród innych zagadnień związanych z metodyką pracy w postępowaniu przygotowawczym omówiono jeszcze stosowanie środków zapobiegawczych w tym postępowaniu (rozdz. XI). Całość rozważań zawartych w cz. II zamyka przedstawienie problematyki nadzoru prokuratora i kontroli sądu nad postępowaniem przygotowawczym (rozdz. XII) oraz omówienie zasad sporządzania decyzji końcowych (rozdz. XIII).

Część trzecia obejmuje tematykę związaną z udziałem prokuratora jako oskarżyciela publicznego w postępowaniu przed sądem I instancji i obejmuje cztery jednostki redakcyjne. W rozdziale I powrócono do rozważań związanych ze sporami o priorytet w realizacji zadań prokuratury, wyrażający się w dylemacie: prokuratura śledcza czy sądowa? Omówiono też problematykę specjalizacji prokuratorów w postępowaniu sądowym i podejmowane w tym zakresie działania organizacyjne. W kolejnych rozdziałach przedstawiono podstawowe zagadnienia związane z zadaniami prokuratora w poszczególnych stadiach postępowania sądowego: przygotowania do rozprawy głównej (rozdz. II), rozprawy głównej (rozdz. III) oraz w stadium wyrokowania i po wydaniu orzeczenia kończącego postępowanie sądowe (rozdz. IV).

Wybór zagadnień będących przedmiotem opracowania należał do szczególnie trudnych z uwagi na obszerność problematyki związanej z pracą prokuratora. Podstawowym polem działania prokuratora jest oczywiście postępowanie przygotowawcze, co w odbiorze społecznym kojarzone jest z medialnym – jakże jednak nietrafnym, określeniem go jako „śledczego”. Poza prowadzeniem i nadzorowaniem śledztw i dochodzeń oraz udziałem w procesie przed sądem I instancji prokurator uczestniczy oczywiście w postępowaniu odwoławczym i po uprawomocnieniu się orzeczenia sądowego, a także prowadzi działalność pozakarną (z zakresu prawa administracyjnego i cywilnego) oraz uczestniczy w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych. Szczególnym obszarem działania prokuratora jest też postępowanie karnoskarbowe. Całościowe ujęcie tej problematyki w jednej publikacji nie jest praktycznie możliwe, ale też i celowe. Z tego względu na rynku ukazały się już przykładowo takie dotyczące prokuratury publikacje częściowe, jak: „Metodyka pracy w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych” (praca zbiorowa pod red. *J. Gemry*, Warszawa 2013), czy „Metodyka pracy prokuratora w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe” (*M. Świetlicka*, Kraków 2014).

„Metodyka pracy prokuratora w postępowaniu przygotowawczym i przed sądem I instancji” nie stawia sobie za cel zastąpienie literatury fachowej, w tym komentarzy do Kodeksu postępowania karnego i Kodeksu karnego. Nic nie zastąpi też stałego studiowania kształtującego praktykę orzecznictwa sądowego. Pod tym względem publikacja nie stanowi usystematyzowanego wykładu obejmującego całą regulację prawną dotyczącą przebiegu postępowania przygotowawczego i postępowania przed sądem pierwszoinstancyjnym. Przez analizę materii ustawowej normującej proces karny i innych przepisów, takich jak regulamin prokuratorski, wytyczne Prokuratora Generalnego i skierowanych do policjantów wytyczne Komendanta Głównego Policji w zakresie pracy dochodzeniowo-śledczej, a także wniosków wynikających z praktyki, wskazuje na możliwości optymalnego ukształtowania przebiegu konkretnego postępowania przez umiejętne wykorzystanie w tym celu instrumentów prawnych stojących do dyspozycji prokuratora i policjanta. Zrealizować cele i zadania postępowania przygotowawczego można w różny sposób, dostosowując metodykę pracy do realiów konkretnej sprawy karnej a także – co szczególnie ważne, do modelu przyszłego procedowania danej sprawy przed sądem.

W publikacji uwzględniono aktualne orzecznictwo sądowe, w miarę potrzeby także dodatkowo w formie odrębnego wyboru na zakończenie poszczególnych rozdziałów. Wykaz literatury obejmuje tylko publikacje cytowane w pracy. Przy omawianiu problematyki związanej zwłaszcza z postępowaniem przygotowawczym wykorzystano w znacznym zakresie zachowujące aktualność lub zaktualizowane rozważania Autora przedstawione w formie komentarza do przepisów Działu VII KPK Postępowanie przygotowawcze w kolejnych edycjach Komentarza do KPK pod red. *J. Skorupki*, Warszawa 2015–2018. Uwzględniono także przemyślenia i spostrzeżenia zawarte w innych publikacjach autora poświęconych modelowi procesu karnego i funkcjonowania prokuratury, oparte przede wszystkim na wieloletnim doświadczeniu zawodowym zdobytym w czasie pracy na wszystkich szczeblach organizacyjnych prokuratury, w tym zwłaszcza w okresie piętnastoletniej pracy w prokuraturze rejonowej. Cennym doświadczeniem zawodowym okazały się także wieloletnie, systematyczne kontakty z prokuratorami krajów UE, jak też bezpośrednia obserwacja pracy prokuratury niemieckiej podczas stażowego odbytego w okręgu jednej z tamtejszych prokuratur generalnych. Przy analizie metodyki pracy prokuratora w postępowaniu przygotowawczym i przed pierwszoinstancyjnym sądem, położono nacisk na stronę praktyczną pracy prokuratora. Z tego względu w wyodrębnionych punktach opracowania zawarto dodatkowo liczne „praktyczne wskazówki dla prokuratora”, dotyczące sposobu postępowania w określonych sytuacjach procesowych (cz. II i III), a także „wnioski i zalecenia” związane z postulowanymi zmianami w organizacji pracy prokuratury (cz. I).

Publikacja zawiera też jednak propozycje wybiegające w przyszłość, dotyczące zarówno nowej organizacji pracy prokuratury uwzględniającej

wspomnianą wcześniej specjalizację prokuratorów, jak też optymalne wykorzystanie modelu postępowania przygotowawczego. Jednocześnie próbuje też odpowiedzieć na pytanie, dlaczego tak wiele dotychczasowych prób legislacyjnych zmierzających do usprawnienia procesu karnego, a postępowania przygotowawczego w szczególności, nie zyskało aprobaty praktyki i zakończyło się niepowodzeniem, pozostając martwą literą prawa. Dodatkowym bodźcem do podjęcia się opracowania tej problematyki stanowiły również – przedstawione w książce – osobiste doświadczenia Autora związane z wdrażaniem do praktyki prokuratorskiej modelowych rozwiązań usprawniających pracę prokuratorów i prokuratury.

Adresatami opracowania są przede wszystkim prokuratorzy i aplikanci, ale także funkcjonariusze Policji oraz innych organów uprawnionych – w zakresie ich właściwości, do prowadzenia postępowań pod nadzorem prokuratora, zatem: Straży Granicznej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Krajowej Administracji Skarbowej, Centralnego Biura Antykorupcyjnego oraz Żandarmerii Wojskowej, a także organów Inspekcji Handlowej, Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Urzędu Komunikacji Elektronicznej. Także przedstawiciele innych zawodów prawniczych: sędziowie, adwokaci i radcowie prawni oraz aplikanci tych zawodów, zainteresowani „kuchnią” pracy dochodzeniowo-śledczej, znajdą w tej książce informacje przydatne przy realizowaniu ich zadań w postępowaniu karnym.

Wrocław, wrzesień 2019 r.

Zdzisław Brodzisz

[Przejdź do księgarni →](#)